
Projekt OPVK - CZ.1.07/2.3.00/09.0017

„MATES - Podpora systematické práce s žáky SŠ v oblasti rozvoje matematiky“

Gymnázium Jakuba Škody, Komenského 29, 750 11 Přerov

Výjezdní soustředění matematických talentů Chocerady – duben 2012

Řešitelnost geometrických úloh danými prostředky – osnova vystoupení

Josef Molnár

ABERO (*ábéró*) – pozdrav matematiků (Vychází z úlohy “Sestrojte trojúhelník ABC , je-li dána strana a , strana b a poloměr ρ kružnice trojúhelníku ABC vepsané.“, která je euklidovskými (tj. pravítkem a kružítkem) neřešitelná.

Zahradnická konstrukce elipsy, hyperboly (paraboly), vytýčování pravých úhlů napínači provazů ve starém Egyptě.

1. Řešení planimetrických konstrukčních úloh pravítkem a kružítkem

Elementární konstrukční úkony:

- sestrojení přímky (jako spojnice dvou různých bodů)
- sestrojení kružnice (je-li dán její střed a jeden její bod)
- sestrojení průsečíků daných čar (průsečík dvou přímek, přímky a kružnice, dvou kružnic)

Ú 1. Pomocí elementárních konstrukčních úkonů sestrojte k dané přímce daným bodem a) rovnoběžku, b) kolmici.

2. Konstrukce omezenými prostředky

2.a Lineární konstrukce

Ú 2. Lineárními konstrukcemi sestrojte daným bodem rovnoběžku s danou přímkou, na níž je vyznačena úsečka a její střed.

2.b Konstrukce pravítkem a odpichovátkem

Odpichovátkem lze nanášet danou úsečku na danou polopřímku, rozevření odpichovátka nelze během řešení úlohy měnit.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ú 3. Pomocí pravítka a odpichovátka sestrojte kolmici k dané přímce.

3. Konstrukce stejně silné jako euklidovské

- pravítkem se dvěma rovnoběžnými hranami
- úhlovým pravítkem
- Steinerovy konstrukce
- konstrukce pouhým kružítkem
- konstrukce pravítkem a skleničkou (mincí)

Úmluvy o sestrogenosti útvarů:

1. Přímka je sestrogená, známe-li dva její různé body.
2. Kružnice je sestrogená, známe-li její střed a jeden její bod.
3. Bod je sestrogen
a) je-li dán
b) je-li libovolným bodem daného útvaru
c) je-li průsečíkem dvou přímek, přímky a kružnice nebo dvou kružnic.

Ú 4. (Steinerovy konstrukce) Je dána kružnice $k_0(S_0, r_0)$. Sestrojte průsečíky dané (narýsované) přímky s danou (nenarýsovanou) kružnicí, smíte-li použít jen pravítko. (Předpokládá se, že umíme sestrojít rovnoběžku s danou přímkou daným bodem.)

4. Úlohy euklidovskými neřešitelné

Trisekce úhlu
Duplikace krychle
Rektifikace kružnice
Kvadratura kruhu

5. Prostředky silnější než euklidovské

Archimédova konstrukce trisekce úhlu

6. Přibližné konstrukce

Kochaňského konstrukce rektifikace kružnice

7. Princip algebraického důkazu neřešitelnosti konstrukčních úloh euklidovskými

8. Konstrukce pravidelných n-úhelníků

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Literatura:

Kořínek, V: Základy algebry

Odvárko, O. a kol.: Metody řešení matematických úloh

Švrček, J., Vančura, J.: Geometrie trojúhelníku